

megalapozta írójának tekintélyét a világban. Azóta viszonylag egyöntetűvé vált a vélemény, hogy remekművel van dolgunk. Misima életrajzírója, Henry Scott Stokes teljes mértékben osztja ezt a véleményt, bár egy zárójelbe helyezett megjegyzés erejéig megemlíti egy különös fényképfölvételt, amely nem sokkal a regény megjelenése után készült. A fényképen a tekintélyes és rettegett japán kritikus, Kobajasi Hideo látható, amint egy vacsoraasztal fölött áthajol, és valamit magyaráz a tőle igen szokatlan módon, leszegett fejjel ülő Misimának. Kobajasi nemcsak nem tartotta jó munkának ezt a regényt, hanem még azt is kétségbe vonta, hogy egyáltalán regény lenne. Olyan vershez hasonlította, amelyben a szerző túlságosan közvetlenül adja tudtunkra véleményét. Misima világhíre félrelökte Kobajasi elítélő véleményét. Azt se tudhatni, hogy hiúságán áttörhetett-e a kíméletlenség. Sokat dolgozott, a későbbiekben is írt még gyöngere regényeket.

AZ ARANYTEMPLOM nem tartozik Misima legjobb munkái közé, igaz, a legrosszabbak közé sem. Ebben a regényben nem a sors szerkeszt, hanem az író applikál. Bekezdései esetlegesebben épülnek egymásra, s a mondatok se találnak olyan biztos helyet bennük. Vélekedésem természetesen csak akkor lenne ítéletnek tekinthető, ha nemcsak fordításokból, hanem eredetiben ismerhetném, s nem csupán néhány munkáját, hanem valamennyit ismerném; amit sajnós nem mondhatok el magamról. S ha ez idáig mégis legjobbnak nevezett munkáira hivatkoztam, akkor azokra a páratlan, az európai irodalmak minden kikerülhetetlen és unott sémáját felforgató mesterműveire gondoltam, mint amilyen A TENGERÉSZ, AKI ELHAGYTA A TENGERT című regénye, vagy híres, már említett tetralógiájának első kötete, a TAVASZI HÓ, olyan elbeszélésére, mint amilyen A HULLÁMTÖRÉS, s olyan novelláira, mint amilyen a PATRIOTIZMUS, az ONNAGATA, a GYÖNGY vagy a HÉT HÍD.

Nádas Péter

A PUSZTULÁS ANATÓMIÁJA

Krasznahorkai László: Az ellenállás melankóliája Magvető, 1989. 386 oldal, 50 Ft

Krasznahorkai új regénye nagyon egyszerű, magyarázhatatlan történetet mesél el. Egy kisvárosba, valahol Magyarországon, mostanában (amikor a végítélet már előrevetíti árnyékát) vándorcirkusz érkezik. A társulat két világszáma az óriásbálna és a Herceg nevet viselő és babonásan tisztelt, imádott torzszülött. A társulatot a lakosságot megrémítő idegenek, a „bundások” kísérik. A rettenetes hideg, a város utcáin fölhalmozódott, eltakarít(hat)atlan szemét, kisebb, de annál érthetlenebb csodák (a víztorony megremeg, a templomórák járni kezdenek, pompás és egészséges fák a földből gyökereitől kifordulnak), mindez a város lakóit rettegésbe kergeti. És ösztönszerű félelmük jogosnak bizonyul. A Herceg a cirkusz Direktórával folytatott vitája után a városra szabadítja „híveit”, és a durungokkal fölfegyverzett söpredék pusztításának csak a város új vezetője által behívott katonaság tud véget vetni.

Ennyi a mesészerű történet, személytelenül, ha a könyv egészétől elkülönítve tekintjük. Mindezt azért tehetjük meg, mert Krasznahorkait sem egyes emberek változó léthelyezetei, történetei érdeklik elsősorban, hanem a történet, a léthelyzet, a lét helyzete. A történet elválaszthatatlanul összekapcsolódik azzal a nyomasztó, misztikus hangulattal, kozmikus távlatú filozófiával, amely Krasznahorkai írásművészetére olyannyira jellemző.

Nem túlzás azt állítani, hogy AZ ELLENÁLLÁS MELANKÓLIÁJA filozófiai, azon belül is ontológiai regény. Ez a műfaj a magyar irodalomban meglehetősen ritka, példaként talán csak Hamvas KARNEVÁL-ját említhetnénk. Krasznahorkai regényében azonban a filozófia nem nyomja el a mesét, a mesélő kifinomult hangját. Hogy mégis milyen lételmélet bontakozik ki a regényből, annak kifejtésére később térek vissza. Egyelőre elég annyit mondanom: ebben a könyvben a dolgok nem egyszerűen megtörténnek, hanem részvétel nélkül és védhetetlenül bekövetkeznek. A pusztulás folyamata feltartóztathatatlan. A le-

írás csak arra képes, hogy egy pillanatra kime-revítse, megörökítse azt, ami van.

Vannak itt szereplők, ágensak is. Csak hogy az ember ebben a regényvilágban meglehetősen kiszolgáltatott: még az eszkatologikus eseményeket ügyesen a maga hasznára fordító Eszterné is inkább csak kihasználja a dolgok állását, mintsem irányítaná. A szereplők azért vannak, hogy elszenvedjék a bekövetkezőket: elpusztuljanak, a csúcsra emelkedjenek, megtisztuljanak és kiábránduljanak. Ők alkotják a megoldozandó anyagot. Azért szükségesek, hogy a *megsemmisülés* folyamata tárgyiasulhasson. A könyv kiemelt szereplői (fellépésük sorrendjében): Pflaumné, Eszterné, Valuska és Eszter úr. A szerző az ő sorsukat követve mutatja be a város létállapotát és annak kifordulását. Az első két szereplő – a két nő – egymás tökéletes ellentéte, míg a másik kettő – a két férfi – sorsa a történet befejeztekor szinte teljesen összeforr. Pflaumné, ez az apró termé-tű, operettkedvelő asszony tipikus kisvárosi kispolgár, aki mindenáron szeretne megszabadulni a város bolondjává lett fiától, Valuskától. Az asszony, aki – mint a könyv bevezetéséből látható – önkéntelenül is kihívja maga ellen a sorsot, az erőszak elszabadulásakor mártírsorsra jut. A brutális meggyilkolása előtt még meg is erőszakolt asszony sírja fölött (Antoniusként) régi ellenlábasa, a züllött életéről ismert, de az „emberpróbáló” időkben helytállt, hordótestű Eszterné, a város új vezetője mond halotti beszédet – s ez a város új korszakának szimbolikus nyitógesztusa.

Míg az asszonyok elsősorban a be- és a levezető szakaszban fontosak, addig a két férfi történetét a könyv tárgyalásrészé követi nyomon. Ez is mutatja: az elbeszélő számára talán ők a lényegesek. Valójában azt lehetne mondani, hogy a könyv sivár világában, ebben az üres tájban a maguk külön módján ők képviselik – ha van még ilyen – az emberit. Valuska, a regény legesendőbb figurája, a szegény futóbolond, aki szemét az ég csodáira veti, nem vesz tudomást a földi létéről, mindaddig, míg a vandálok közé nem keveredik, ahol nem tudván ellenállni a velük való azonosulás indítatásának: „egyszerre védte volna azt, amit ütnek, és azt, aki üt”, elveszíti ártatlan elfogulat-lanságát és hitét abban, „hogy e kozmosz végső motorja... a derű”. Míg Valuska a(z ön)tudatlanság örömetől búcsúzik el a történet hatására,

alakjának regénybeli párja, Eszter úr, a zongora-művész és zenetudós, aki élete második felét pihenéssel – de mindenképp feleségtől távol – kívánta tölteni, a kifinomult tudatosság védőbástyáját, az értelem elefántcsonttor-nyát kényszerül földadni. Rá kell ébrednie, hogy élete utolsó mentsvára, egyetlen célja az a lény, akinek „lényege, hogy: jó”, Valuska. Mint a levezetésből megtudhatjuk, az események után napjainak állandó és legfontosabb programja az lesz, hogy a Sárga házba csukott Valuskát meglátogassa. (Kitartó hűsége egyik kulcsa lehet a könyv címének.)

Ha alkalmazható itt ez a kategória, a könyv érzelmi-szellemi pozitív középpontjában Valuska áll, a kegyelem kiválasztottja, a szent bolond. Eszter úr szerint a fiú romlatlanságával és zavarbaejtő, egyetemes jóindulatával valójában „az angyaliság jelenlétét bizonyítja a mélyreható degeneráció pusztító viszonyai között”. Spirituális ellenpontja nem a város új zsarnoka, Eszterné, hanem a baj igazi forrása, a történet negatív középpontja, a Herceg. Valuskának úgy tűnik, „a Herceg mintha a dolgok árnyékaiból született volna meg, ahol a tapintható világ szabályai már nem érvényesek...”; ezzel magyarázható, hogy a könyv lapjain személyesen meg sem jelenik. E két átszellemült alak a jó és a gonosz harcának megtestesülései, az ő létük adja a regény oroszos atmoszféráját. Mintha egy Dosztojevszkij-regényből léptek volna elő. Nem emberek ők, bár nem is eszmék. Vallásos világmagyarázatok tárgyi megfelelői. Az egyik azt vallja: rend van a világban, és e hitét nem hajlandó földadni a részletek tapasztalható káosza miatt. A másik elismeri, hogy „mindenből értelem jön. Külön-külön. De nem az egészségből... mert az egész – nincsen”. Valuska csodál minden égi és földi létezőt, mert az egészre emlékez-tetik, és ezért létének minden percében bol-dog – egészen nagy megtéréseig, amikor azonosulni kénytelen a létező és tevékeny rossz-szal, és az erőszak átélt élménye felébreszti kü-lönös vakságából (?), hogy aztán már csak üres maradjon, a „szíve” „halott”, s amikor elbúcsú-zunk tőle, már egyszerűen csak szótlán és szo-morú. A Herceg azt szeretné, „ha minden dolog rom” lenne. Hogy katonáinak bukása után – „akiket a tőrés félelemteli némasága, az ellenállás tökéletes hiánya” bénított meg (talán ezt jelenti az ellenállás melankóliája?) –, végső soron a pusztítás bukása után ő is átesik-e katarzison,

nem tudhatjuk. Az egyetlen tény, amely a gonosz teljes győzelmét valamennyire ellensúlyozhatja, az Eszter úr megvilágosodása, visszatérte a földre és Valuska iránti különös, kitaró szeretete. Talán a boldogság maradéktalan fölszámolása mégsem járhat teljes sikerrel.

A regény különös hangulatát nemcsak az orosz regényművészethez fűződő rokonsága magyarázza. A regénytörténet más típusú örökségét is igyekszik felhasználni. A végső világrénddel kapcsolatos problémák zenei síkú vizsgálata (Eszter úr kutatásaiban) Thomas Mann DOKTOR FAUSTUS-ához közelíti, részvét és szegénység, fájdalom és betegség motívumai Kosztolányi tanítványának mutatják, a kisgyermek kegyetlenségének ábrázolása Csáthra utal vissza, végül az egész regényvilág utópikus (antiutópikus) elvonatkoztatottsága Orwell hatását bizonyítja. A könyv hangulata mégsem tekinthető a hatások pusztá eredőjének. A történetet olyan burok veszi körül, amely biztosítja világszerűségét. Az elbeszélő a végzet falát emeli a szereplők köré, és azt átörhögtetlenné mutatja. Ehhez járul az a fajta környezetrajz, mely egyszerre naturális, sőt hipernaturális igényű, ugyanakkor elvonatkoztatott, olykor jelentést is hordozó (például a szemétfelhalmozódás), amit kiegészít az időjárás funkcionális írói használata (elsősorban a hideg). Mindez a realista prózairás megtagadásához vezethetne, ha ennek ellenére nem törekedne az elbeszélő a valóság illúziójának felkeltésére – például az időjel-használat egyéni technikájával. Így a regény realizmus és szövegírás hatásán marad, nem annyira a modern törekvéseknek megfelelően, hanem a történetmondás, a mesélés eredeti hagyományához ragaszkodva.

A mesemondás réges-régi szokása például az elbeszélés elemeinek szimbolikus használata. A történetben szereplő város tipikus magyar helyszín, egyben az emberi közösség alapegysége. A város ellenpontja a vándorcirkusz: az előbbi a begyöpösödött megszokások, az unalomig ismert és állandóan ismétlődő hétköznapi rend helyszíne, a másik a csodák, a misztika és az érthetlenség megtestesítője. A történet hatására a hétköznapi világrénd felborul, a dolgokat összekapcsoló ok-okozati viszonyok eltűnnek, az emberi kommunikáció lehetetlenné válik (az emberek házaikba

húzódnak vissza, a Herceg nem tud magyarul), az emberi lépték aktualitását veszti (a bálna óriási mérete és a Herceg tőpörödöttsége a két véglet, amely meghatározza a viszonylatokat), az erkölcsi értékek értelmüket veszítik. A kispolgári (tehát jól szervezett) világon anarchia lesz úrrá. A város sorsát az entrópia törvénye határozza meg.

Az író által hangsúlyozott előjelek ellenére a bomlás folyamatát a cirkusz megjelenése indítja el. A társulat ugyanis nemcsak hihetetlen produkcióiról nevezetes, de erőszakkulturusról is (a Direktort hatalmas testű ember, a Mindenes pedig egyenesen erőművész). Álság és közönségesség különös módon vegyül e művészvilágban. Ők is eszközök azonban a végzet kezében. Előbb vagy utóbb e világ nélkülük is a pusztulás áldozatává vált volna.

Az író percnyi kételkedés nélkül irányítja a romlásba hőseit. Lefektetett vágányokon rohan az ábrázolt világ egésze a vég felé. A szereplők azért nem cselekednek, mert „a közös, néma tapasztalat, tudniillik hogy minden átalakítás és elmozdítás, minden küszködés és beavatkozás: romlás – általánosnak volt mondható”. Ez a negatív teleológia határozza meg a könyvben érvényesülő különös racionalitást, ez válik e rendszer vezérlő elvévé. Ez az, amit az olvasó a könyv egyedi hangulataként, atmoszférájaként érzékel, és ezzel magyarázható, hogy az elbeszélő minden (látszólagosan) realista szándéka ellenére ez egy teremtett világ. Egy olyan világ, amely elűt a legtöbb olvasó hétköznapi tapasztalataitól, de amelynek van centripetális ereje, konzisztenciája. Olyan erős az összetartó ereje, mint egy fekete lyuknak, belőle fény nem juthat ki.

Lét és idő a regény főkérdései. Nem csoda, hogyha Valuska számára csak a kozmosz, a világ rendje az érdekes. Fellépése, az emlékezetes kocsmajelenet e kérdéskör bevezetőjéül szolgál. Mint kiderül, Valuska bolondsága abban áll, hogy csodálatos, magasztos rendet lát a világban. De Eszter úr is a világ rendjén gondolkodik. Ugyanolyan rendezettnek képzeletben is, mint Valuska, még ha épp ellenkező előjellel is: az értelmetlenség rendjét látja. Számára épp azért olyan fontos Valuska jelenléte, mert e boldog bolond fiú „az angyaliság jelenlétét bizonyítja” a kaotikusnak, tehát ördöginek tudott világban. Csak Valuska marad számára, miután Johann Sebastian Bach zenéjének tö-

kéletes rendjébe vetett hitét is föl kellett adja. Eszter úr részletesen ismertetett zeneelméleti kutatásának eredménye az a fölismerés, hogy Bach művészetéről alkotott vélekedése az „önállatás utolsó, makacs káprázata”, mivel „a világ... egy közömbös erő, és csupa keserű fordulat, illeszthetetlen dolgai széttartanak, és túl nagy benne a zaj...”. A művészet öncsalás – döbben rá Eszter úr –, és nekiáll lehangolni a zongoráját Arisztoxénosz szellemében. Ezen a természetesre hangolt zongorán Bach zenéje „kibírhataatlan csikorgás”.

A tárgyalás azért viseli a *Werckmeister-harmóniák* címet, mert hasonlóképpen ábrándul ki a világ rendjére vonatkozó illúzióiból a másik főszereplő, Valuska is. Az ő pályafutásának azonban sokkal intenzívebb élmény a kiváló oka. Valuskát az erőszak elszabadulásának idején – közelebbről meg nem határozott indítékkal – elrabolja az egyik szabadcsapat. Arra kényszerítik, velük együtt élje át a rablások, fosztogatások és minden másfajta erőszakoskodások sorozatát. Tapasztalatlansága így nyíltan szembesül a világban látnesen eddig is uralkodó hatalmi viszonyokkal. Elrablásának első iszonyú pillanatában megrendül az egész eddigi életét meghatározó hite: „*Felnézett, és olyan érzése támadt, hogy az ég nincsen a helyén... hogy az ég helyén sincsen már semmi...*”. Rá kell ébrednie, hogy e vandál kegyetlenséggel pusztító banda vezetője „*a fékevesztett gyűlöletnek a kalauzaként az ő egész életének... irgalmatlan sebésze...*”. Tapasztalatát Valuska maga sivatagi ébredésnek nevezi, melynek lényege a fölismerés, hogy „*ezen a földön kívül s mindazon, amit a kérgén hordoz, semmi másnak nincs helye, viszont ami így létezik, annak irtózatossága, ereje, önmagába omló értelme van, és ez az értelem nem utal semmire*”. Innen nézve érthetővé válik a teljesen értelmetlen pusztítás, és sorstársainak tudja ezeket az okatlanul romboló embereket is, akik ugyanebből a tapasztalatból kiindulva indultak pusztító portyáikra. Menekvés e pusztítás; utolsó, ösztönszerű, féllálati reakció az egyéniségüket föladó egyének hordába tömörülése és együttes fellépése a létezők ellen, mert „*háború van, s fölébredni a végéhez közeledő éjszakából csak annak érdemes, aki könyörtelen...*”. Így érkezik el Eszter úr álláspontjához: „*a világnak tényleg természetes állapota a zűrzavar, s kiemenetelét, mivel soha nincs vége, még csak megjósolni sem lehet*”.

Idő és lét különös kapcsolatát, talán egymással ellentétes természetét állítja, példázza a könyv. Az egyénnek saját életében kell meg tapasztalnia a lét számára ellenséges (valójában az étellel szemben közömbös) jellegét, megértenie, hogy létét az idő pusztulásba vezet. Ugyanakkor a legmagasabb fejlettségű szervezet lebomlását visszahangozza a világ egészének fejlődése, vagyis lebomlása. A városban eluralkodó iszonyú hideg az entrópia végzetes megnövekedésére utal. A világ a hőhálál, az egyenletes eloszlású zűrzavar, az energiaminimum irányába tart. Pflaumné holtteste is csak abban a rettenetes fagyban tudott időlegesen ellenállni az „*enyészet munkásainak*”, „*ahol valóban nem történik semmi, ahol tökéletes, hibátlan állandóság uralkodott, ami rezzenetlen panoptikum volt, teljes befekvés, az idő kivételes üressége, tartam nélküli létezés*”. Az utolsó leírásból, egy holttest bomlási folyamatának kémiai pontosságú bemutatásából válik világossá a könyv mottója: telik, de nem múlik.

Kozmikus jelentőségű gondolatokat ébresztő történetét az elbeszélő különleges, stilizált nyelven meséli el. Krasznahorkai hosszú mondatai az új magyar irodalomban különlegességszámba mennek. Finomszerkezetük révén igen nagy teherbírásúak. Olyan anyagot szőnek, amely homályos fátyollal borítja a regényvilág tárgyait, szereplőit: megjelenítésük ezért minden naturalista vonásuk ellenére szép. Ugyanakkor azonban ez az erősen artistikus nyelv alkalmanként a paródia határára sodorja az írói elbeszélésmódot. Így mondandó és beszédstílus között zavaró ellentét keletkezik, a stílus gyakran uralkodóvá válik, rátelepül a jelentésre, élőkódik rajta. Nem alkalmas a szereplők jellemzésére, a helyszínek hiteles és elképzelhető bemutatására, a párbeszédre (ez utóbbit maga a szerző is érzi, mert egy kifejezetten dialogikus részt élesen elkülönülő stílusban kényszerül megírni, mely így idegen test marad a szöveg egészében. Egy előző novellájában a párbeszéd megoldásának egy másik technikájával kísérletezett, ott a lábjegyzetbe utalta a dialogikus részeket).

A regény másik vitatható eleme a szerkezete. Krasznahorkai gondossága, írói maximalizmusa már előző regényében is tökéletes, szimmetrikus szerkezetet erőltetett a történetre, s erről most sem tud lemondani. A be-

vezetés és a levezetés keretül szolgál, mindkettő két részből áll. A bevezetés először Pflaumnét kíséri nyomon, majd Eszternét, a levezetés épp fordítva, előbb Eszternéről ír, majd Pflaumné holttestének bomlását ábrázolja. A tárgyalásban a két főszereplő, Valuska és Eszter nézőpontját váltogatja három-három önálló fejezetben. Ez a kettő-hat-kettő osztású szerkezet tökéletesen arányos, ezen belül is minden fejezet körülbelül negyven oldal hosszúságú. Az aprólékosan megmunkált, cizellált szerkezet (a regényépítő elemek egymáshoz fűződő viszonyainak arányos megtervezése) ugyancsak ellentmond az eszkatologikus világnézetet sugalló regényvilágnak. Mindez még tudatos ellentézés is lehetne, de míg az események egyértelműen mutatnak egy csúcspont, valamilyen katarzis irányába, a választott szimmetrikus szerkezet a lekerékítés révén ezt nem teszi lehetővé. Ezért az ellentmondásért, a katarzis elmaradása miatt érzett olvasói hiányérzetért nem kárpótolhat semmilyen írói tudatosság érve.

A regény egészen át ügyesen épített feszültség a regény végén kienged, a világvége elmarad. A regényíró gyöngédsége – mint az ellenállás teljes hiánya a bundás idegenek kegyetlen pusztítását – megtöri a regény egészen át őrzött végzet ígézetét. A városban a pusztítás után minden ugyanúgy megy tovább, mint előtte. Lehet, hogy a művészi következetlenség a kegyelem különös ajándéka?

Horkay Hörcher Ferenc

A PÓT-LÁNYI ÍR

Lányi András: Hölgyek tükára
Magvető, 1990. 186 oldal, 58 Ft

Kérem a tisztelt Olvasót, ne rettenjen meg a fenti cím felfogtán: anagrammát olvas ugyanis, melyet Lányi András regénybeli főhősének, Arányi Lipótnak a nevéből faragtam. Teljes joggal tehettem ezt: hogy Lányi és Arányi voltaképpen azonos, azt nagyon finoman, de határozottan a filmrendezőből önmagát most regényíróvá maszkírozó szerző árulja el könyve 125. oldalán: „Írtam pedig... egy ódát L. A.

szignóval...” Az idézet a fikció szerint Arányi Lipót Naplójából származik, melyet 1982-ben Bácsmedgyesen talált és fordított volna németről magyarra az ott szociológiai kutatók végző „Lányi András”.

Talán már ennyi is érzékelteti: csupa titok és inkognitó a könyv, csupa stílusparódia és hamisítvány, csupa játék elbűvölő humorral megjelenítve, részletesen kidolgozott maszkabáli koreográfiával, „csupa hajdani eszelősről”. A kiindulópont néhány „Emília” szignóval ellátott levél egy 1861-ben Ráth Mórnál HÖLGYEK TITKÁRA címmel megjelent „levelező könyvecskéből”, ma úgy mondanánk, levelezési tanácsadókból. Ez még irodalmi tény; ami mindebből következik, körmönfont hamisítás, áldokumentum-közlés tekintélyes és jól ismert nevek tollából (Kaas Ivor, Kacziányi Géza, Pulszky Ferenc), ahogy a rendkívül szellemdús fülszöveg írója mondja (nyilván maga Lányi): „Nem lepne meg, ha kiderülne, hogy az egész csupa hamisítvány, s mint ilyen: értéktelen!” Szerző nagyon következtet, hisz inkognitós játék még ez is, egy lehetséges későbbi kritikus felkiáltása. Ami pedig az inkognitók karneváljából kikeredik: egy múlt századi keserű szerelmi történet, egy kiegyezés előtti (és utáni) politikai és filológiai krimi, egy hiányzó magyar regény szimulálása. És nem pusztán formai bravúr, regényírói fogás, hogy a könyv olvastán az az érzésünk támad: mindenki hazudik, bár szándékai és legjobb tudomása szerint a teljes igazságot mondja, csaló és megcsalott azonosul valamely Egyetemes Nagy Csalatás szerezposztásában.

A regénynek rengeteg a rejtvénye, de nincs valódi titka – legyen ennyi elég szerény kritikai megjegyzésnek és ama megállapítás alapjaként, melyet ismét Lányi remél a fülszövegben: „örökre beírta a nevét a múlt századi magyar széppróza második vonalába”. Elképesztő Arányi(i)-érzékű megállapítás: igen, ez valóban a második vonal, de annak a legtejeje.

És aki a regényt a Tisztelt Olvasó kintüntetett figyelmébe ajánlja, maga is a múlt század második vonalába tartozó drámaíró:

Kompolthy Zsigmond